FEUILLETON.

Overgedrukt uit het: NEDERL. TIJDSCHRIFT VOOR GENEESKUNDE,
— Jaargang 1919, Tweede Helft No. 5. —

LAËNNEC.

Honderd jaren geleden verscheen te Parijs een boek, bestemd om een mijlpaal te zijn in ons geneeskandig weten, een werk, zooals er slechts sporadisch één plotseling opduikt, evenals in 1628 de „Exercitatio anatomica de motu cordis" van WILLIAM HARVEY. In het jaar 1819 was het „De l'auscultation médiate, ou Traité du diagnostic des maladies des poumons et du coeur, fondé sur ce nouvel moyen d'exploration" van LAËNNEC.

RÉNÉ THÉOPHILE HYACINTHE LAËNNEC werd geboren den 17den Februari 1781 in het plaatsje Quimper in Bretagne. Nog geen zes jaar oud zijnde, had hij het ongeluk zijn moeder door den dood te verliezen. Zijn vader, THÉOPHILE MARIE LAËNNEC, heer VAN KERLOUARNEC, een edelman van den ouden stempel had zich om de opvoeding zijner kinderen al heel weinig bekommerd en het was dan ook een uitkomst, dat zijn broeders, MICHEL en later GUILAUME FRANÇOIS LAËNNEC, geneesheer te Nantes, zich met de zorg voor den jeugdigen THÉOPHILE[1]) wilden belasten. Te Nantes genoot hij het eerste onderwijs en al vroeg vergezelde THÉOPHILE zijn oom bij diens geneeskundige bezoeken, zoowel in de particuliere praktijk als in de ziekenhuizen. Ongelukkigerwijs kon van een geregeld onderwijs geen sprake zijn door den toestand van verwarring, waarin ook de stad Nantes ruimschoots deelde. Hierbij kwam, dat THÉOPHILE een zeer zwakke gezondheid had en iedere inspannende arbeid hem verboden was. Hij had een gevoelig karakter en was diep bewogen en vol medelijden door al wat hij zag en hoorde bij de zieken, zoodat de studie der geneeskunde zijn belangstelling in hooge mate gaande maakte. De ontleedkunde was al spoedig een geliefkoosde studie met het gevolg, dat THÉOPHILE tot „élève interne" aan een der militaire hospitalen benoemd werd. Zijn ijver daar betoond, deed de overheid besluiten om LAËNNEC op te dragen bij de expeditie tegen het oproerige district Morbihán, het leger als geneesheer te vergezellen.

Twintig jaar oud, in 1801 vinden wij hem te Parijs om zijn studiën te voltooien. Het was in dit centrum van wetenschap, dat zijn liefde voor studie tot verdere ontwikkeling kwam en dat hij trachtte door zich meer op de klassieke talen toe te leggen, in te halen wat hem in de opvoeding tijdens zijn jeugd ontbroken had. En deze studie geschiedde met zulk een ijver, dat hij weldra in staat was zich in het Latijn zeer gemakkelijk uit te drukken en ook de werken van HIPPOCRATES met groote vaardigheid in de oorsponkelijke taal te lezen. De vader der geneeskunde maakte zóó grooten indruk op zijn ontvankelijk gemoed, dat de beginselen, neergelegd in het corpus hippocraticum, beslissend waren voor zijn latere leven. De inductieve methode, gegrondvest op nauwkeurige waarnemingen is de grondslag geweest voor LAËNNEC's onderzoekingen op pathologisch-anatomisch gebied en voor zijn ontdekking van den stethoscoop in verband met de praktische toepassing aan het ziekbed.

Toen LAËNNEC te Parijs kwam, had hij te kiezen tusschen twee scholen, die geheel verschillende richtingen waren toegedaan en elkander heftig bestreden. PINEL gaf onderricht in het ziekenhuis La Salpétrière en CORVISART in de Charité. De eene partij noemde zich de Pinélistes en de andere de Corvisartistes. De eerste school was die der philosophische geneeskunde, deed zoo goed als geen lijkopeningen, maakte geen gebruik van physisch onderzoek bij het stellen der diagnose en de behandeling bestond meestal in afwachten. PINEL werpt in zijn boek: *Nosographie philosophique* (1789) de stelling op, dat de geneeskunde een tak is van de natuurwetenschappen en als zoodanig moet worden beoefend. De methode kan geen andere zijn dan de analytische en zoo komt hij tot het beginsel, dat organen, die in gezonden zoowel als

---

[1]) Uit brieven, die in de familie LAËNNEC bewaard zijn en waarvan ROUXEAU gebruik kon maken voor zijn biographie van LAËNNEC, blijkt, dat hij met zijn tweeden voornaam: THÉOPHILE, genoemd werd.

in zieken toestand overeenkomstige verschijnselen vertoonen, ook in den bouw hunner fijnere deelen moeten overeenstemmen, Kwam BICHAT later tot dezelfde gevolgtrekking, steunende op anatomische onderzoekingen, PINEL meende het beginsel der localisatie te kunnen grondvesten op de symptomatische analogie. DE KERGARADEC definieert in zijn: „*Notice sur* LAËNNEC", 1872, de methode van PINEL aldus: „Son axiome était celui-ci: Une maladie étant donnée, déterminer son vrai caractère et le rang qu'elle doit occuper dans un cadre nosologique". (CHEREAU, l. c. bldz. 55).

Voor CORVISART daarentegen, steunende op de hippocratische beginselen, was de waarneming het middel bij uitnemendheid om tot de diagnose te komen; MORGAGNI had getracht door zijn pathologisch-anatomische onderzoekingen den zetel en de oorzaken der ziekten op te helderen; CORVISART gebruikte deze wetenschap om tot helderder inzicht in de diagnose te komen. Tevens is hij de grondlegger der physische diagnostiek. Steunende op zijn voorgangers FOUCROY en THOUROT, is onder zijn leiding de school van de Charité de stichtster van de kliniek geworden.

Het was voor LAËNNEC niet moeielijk om te kiezen. Zelf zwak en dikwijls ziek, gevoelde hij het meeste voor die richting, waar de meeste plaats aan de behandeling werd afgestaan en kon het nihilistisch afwachten van PINEL hem niet bekooren. Den 6den Frimaire (27 November) 1800 liet hij zich inschrijven om de lessen van CORVISART te volgen. Een jaar later won hij twee eerste prijzen in chirurgie en geneeskunde en den 11den Juni 1804 verkreeg hij den doktorstitel na verdediging van een proefschrift [1]): „Propositions sur la doctrine d'Hippocrate, relativement à la médecine pratique".

Twee jaar vroeger was een werk verschenen van DELAVAUD: „Physiologie d'HIPPOCRATE, extraite de ses oeuvres". Dit boek was voor LAËNNEC de aanleiding om een studie te maken van het corpus hippocraticum, waarin hij een overzicht wilde geven van de geneeskundige kennis ten tijde van den vader der geneeskunde, nu niet alleen, wat betreft de physiologische, maar ook de anatomische en therapeutische kennis. LAËNNEC was nog in lange niet gereed met dezen arbeid, toen den 23sten Januari 1804 door BOULET de stelling verdedigd werd, dat het bestaan van HIPPOCRATES in twijfel moest worden getrokken, dat al de werken, die op zijn naam stonden, onmogelijk van één man afkomstig konden zijn en dat de naam HIPPOCRATES slechts kon worden opgevat als een: „terme générique", zooals men spreekt van de Pharao's. Toen mocht er niet gedraald worden met het proefschrift en het oorspronkelijk plan werd ingekort tot een: „Essai préliminaire", dat toch nog de noodige omvang verkreeg (ROUXEAU, bldz. 240).

LAËNNEC voelde zich aangetrokken door het feitenmateriaal en de vele opmerkingen in het corpus hippocraticum, maar wijst op het gemis aan eenheid, aan systeem in deze geschriften. In een noot vraagt hij of HIPPOCRATES ook lijkopeningen gedaan heeft en dan zegt LAËNNEC: „Un cri d'affirmation ne s'élève-t-il pas de tous ses ouvrages? N'est-ce pas sur la foi de ses propres sens qu'il parle de certaines affections du cerveau, de la moelle épinière, de la plèvre et des poumons"? (PARISET l. c., bldz. 23). Verder voert hij aan, dat de beschrijving der ontwrichtingen door HIPPOCRATES nooit met een dergelijke nauwkeurigheid had kunnen geschieden, als de anatomie hem onbekend gebleven was, en hij meent, dat het vooral de pathologische anatomie geweest is, die bij voorkeur door de Asclepiaden beoefend is.

Al ras ontstond er een groote vriendschap tusschen leermeester en leerling en dit is zeker een groot moment geweest om tot de verdere ontwikkeling van LAËNNEC bij te dragen, daar hij zich geheel aansloot bij den gedachtengang van CORVISART, wiens denkbeelden door LAËNNEC verder zijn ontwikkeld en tot een vast systeem uitgebreid.

Dat LAËNNEC bij CORVISART een leerstoel doorliep, waar hard gewerkt werd, blijkuit het feit, dat hij in dien tijd meer dan vierhonderd ziektegeschiedenissen gemaakt heeft, alle even uitvoerig, en tot in de kleinste bijzonderheden afdalende en met de verslagen der lijkopeningen aangevuld.

LAËNNEC's werkzaamheden zijn tweeledig geweest; onderzoekingen op pathologisch-

---

[1]) Het proefschrift is opgedragen aan zijn oom.

anatomisch gebied en de uitbreiding en bevestiging van het physisch onderzoek. Hoewel zijn pathologisch-anatomische onderzoekingen in hoofdzaak in de eerste periode van zijn werkzaamheid vallen en hij zich later bijna uitsluitend bezighield met de studie der auscultatorische verschijnselen, zijn toch beide tijdvakken niet streng te scheiden, daar het werk over de auscultatie tal van opmerkingen bevat, geput uit de ondervindingen bij de lijkopeningen verkregen en het grootste gedeelte van zijn aanteekeningen uit zijn eerste periode, door hem aan zijn neef MÉRIADEC LAËNNEC nagelaten, zoek zijn geraakt en van de talrijke voordrachten gehouden in de Ecole de médecine slechts de titels bewaard gebleven zijn [1]).

Te Parijs ontmoette LAËNNEC een landgenoot, FRANÇOIS JOSEPH VICTOR BROUSSAIS (17 Dec. 1772—17 Nov. 1838), den zoon van een geneesheer uit St. Malo. Bestond er te voren een strijd tusschen PINEL en CORVISART, nu werd het een rivaliteit tusschen BROUSSAIS en LAËNNEC, twee menschen, die, ongeveer van denzelfden leeftijd en landsgenooten zijnde, de grootste tegenstellingen vormden. BROUSSAIS had een groote gestalte, scherpe trekken, doordringende oogen onder zware wenkbrauwen, hij was een man, die, in vuur geraakt, met kracht van woorden en gebaren, met sterke stem en bliksemde oogen zijn meening verdedigde. LECADRE teekent hem aldus: „Alors c'est un tribun, c'est un dictateur qui entraine les volontés, qui commande l'enthousiasme". (CHEREAU, bldz. 56).

En daartegenover: LAËNNEC, klein van gestalte, mager, met een onvasten gang, diep liggende oogen, die bedeesd naar den grond gericht waren. Hij droeg nog een korten broek en een witte das, het beeld van een afstammeling van den ouden adel, van de heeren VAN KERLOUARNEC. Zijn stem was zwak, maar toch wist hij zich met overtuiging uit te drukken. Evenals BOERHAAVE wiens werken hij met ijver bestudeerd had en dien hij gaarne als een voorbeeld bij zijn lessen aanhaalde, bespeelde hij voor uitspanning de fluit (ROUXEAU, bldz. 88). Ook was LAËNNEC een groot liefhebber van de jacht en oefende hij zich in zijn kamers in het schijfschieten (TOULMOUCHE, bldz. 630). De één een Herkules, de ander ziekelijk en zwak, beiden bestemd om een hoofdrol te spelen in de geneeskunde. BROUSSSAIS is de revolutionair, negeerende alles wat de geneeskunde tot dusverre geleerd had. Het leven wordt uitsluitend verlengd door een opvolging van prikkels, die van buiten af op het lichaam werken, ziekte is niets anders dan een gevolg van een te veel of een te weinig van die prikkels, en hierdoor verandert de physiologische toestand van het lichaam. Door lijkopeningen trachtte BROUSSAIS aan te toonen, dat zijn theorie met de feiten in overeenstemming. Vooral bij aan typheuse koortsen gestorvenen kon hij met beslistheid wijzen op veranderingen in het darmkanaal. Hier was dan de koorts en de dood het gevolg van een prikkeling van het darmkanaal, en sympathische prikkeling van het hart verklaarde de verdere verschijnselen der ziekte. De behandeling had de bedoeling de overmatige prikkels te verwijderen en bestond in herhaalde aderlatingen.

LAËNNEC daarentegen was de man, op wie het woord van BACON van toepassing was: „Ars medica tota in observationibus". HUSSON karakteriseert hem aldus: „Presque toute la doctrine de LAËNNEC repose sur la pathologie organique. Pour que cette science soit d'une utilité directe et d'une application immédiate à la médecine pratique, il veut qu'on y joigne l'observation des symptômes ou des altérations de fonctions qui coïncident avec chaque espèce d'altération d'organes" (HUSSON, bladz. 33). Voor hem is de pathologische anatomie het meest positieve dat bestaat; de leering, daarbij opgedaan, benut hij bij het onderzoek aan het ziekbed in verband met de ziekteverschijnselen en hetgeen het physisch onderzoek hem leert. Zijn zoeken is gericht geweest op nieuwe middelen om de diagnose der borstziekten te stellen, zooals hij in zijn *Traité* zegt: „Les maladies des organes thorâciques, extrêmement nombreuses et très diverses, ont presque toutes des symptômes semblabes. Aussi est-il impossible au médecin le plus habile, lorsqu'il n'a d'autres moyens de recon-

[1]) Verschillende artikelen over onderzoekingen op pathologisch-anatomisch gebied zijn te vinden ih het *Journal de Médecine*, deel IV tot XVI.

naitre ces maladies que l'exploration pu pouls et l'examen des symptômes, de ne pas méconnaitre la plupart du temps, celles mêmes d'entres elles qui sont les plus communes et les mieux connues". (LAËNNEC, bldz. 5).

In de voorrede van de tweede uitgave van het *Traité* heeft LAËNNEC op de heftige aanvallen van BROUSSAIS geantwoord; op kalme en waardige wijze weerlegt hij al diens argumenten en besluit dan met te zeggen, dat als BROUSSAIS dit alles aanvaardt er eenige kans bestaat, dat beider inzichten tot elkander naderen. BROUSSAIS heeft zijn theorieën overleefd en SCHREUDER deelt ons mede, hoe hij tijdens zijn bezoek aan de colleges van BROUSSAIS opmerkte, dat de lessen slechts een heftig geschetter tegen zijn tegenstanders waren, vol van bijtend sarcasme. (SCHREUDER, bldz. 73).

LAËNNEC kon zich in toenemende waardeering verheugen. Na 10 jaar in het hospitaal Beaujon gewerkt te hebben, kreeg hij een aanstelling aan het hospitaal Necker en in 1822 werd hij benoemd tot leeraar aan het Collège de France in de plaats van HALLÉ, die hem zelf tot zijn opvolger had aangewezen. Nog een jaar later volgde de benoeming tot hoogleeraar der geneeskundige kliniek aan de universiteit te Parijs.

De ziekte, waaraan LAËNNEC zelf lijdende was, de tuberculose, is voor hem een onderwerp van herhaald onderzoek geweest. De eigenlijke grondvester der leer van de tuberculose was GASPARD LAURENT BAYLE (18 Aug. 1774—11 Mei 1816), die in een reeks van artikelen in het *Journal de Médecine*, het tijdschrift van CORVISART en later uitvoeriger in zijn: „Recherches sur la phtisie pulmonaire" (1810) aangetoond heeft, dat overal in het lichaam tuberkels kunnen voorkomen en dat deze alle een zelfden bouw vertoonen, dus in genetisch en klinisch opzicht identiek waren. Hij beschouwde de tuberculose als een algemeene ziekte, die zich in verschillende organen kon localiseeren en zoo sprak hij van een: „diathèse tuberculeuse". Op dit voetspoor ging LAËNNEG verder en hij kon aantoonen, dat de scrofulose een latente vorm der tuberculose was; hij verklaart beide ziekten voor identiek en noemt de scrofulose een gelocaliseerde tuberculose, (OTT, *Geschichte der Tuberculose*, in PUSCHMAN, bldz. 904).

BROUSSAIS was het met deze opvatting niet eens en beschouwde de scrofuleuse klieren als een gevolg van een abnormalen prikkelingstoestand daar ter plaatse. Ook over de tuberkels zelf werd strijd gevoerd, in hoofdzaak over de verkazing loopende, iets wat door LAËNNEC als een specifieke eigenschap werd aangezien. De beslissing heeft hij niet beleefd, toen VIRCHOW in 1852 kon aantoonen, dat ook bij andere gezwellen, zooals kankergezwellen, verkazing kon voorkomen. De groote verdienste van LAËNNEC op het gebied der tuberculose is echter gelegen in zijn uitbreiding der diagnostiek dezer ziekte door de aucultatie.

Vooraf echter moet ik nog de aandacht vragen voor zijn andere studiën. De atrophische levercirrhose is door LAËNNEC voor het eerst aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen. Vooral trok het zijn aandacht, dat de lever bij doorsnijding dan steeds een roodachtig gele kleur vertoonde en vandaar dat hij deze aandoening met den naam van cirrhose van κιρρυς geel bestempelde (EICHHORST, bldz. 378, deel II). De ziekten van het hart, de ontstekingen van het buikvlies waren onderwerpen van bijzondere studie, de angina pectoris en de melanosis alsook de verschillende wormen, die in den menschelijken darm kunnen voorkomen, zijn door hem beschreven; toch had het geheele zieke lichaam zijn aandacht en ontdekte hij overal wat nieuws, zich vasthoudende aan het woord van BAGLIVI: „wie goed diagnosticeert, geneest ook goed".

Reeds is 1761 had AUENBRUGGER de percussie beschreven en door de vertaling van dit geschrift èn door de uitbreiding van deze methode van onderzoek, had CORSIVART aan de percussie grooter bekendheid gegeven. Na de toevoeging der auscultatie is echter het physisch onderzoek pas volkomen tot zijn recht gekomen. Hoe kwam LAËNNEC aan de uitvinding van den stethoscoop? Zeer zeker heeft de studie der werken van HIPPOCRATES zijn invloed doen gelden. Al was de auscultatie, zooals zij door LAËNNEC gevonden is, toen nog niet bekend, toch blijkt duidelijk, dat men reeds ten tijde van HIPPOCRATES het beluisteren van verschillende geluiden voor de diagnose gebruikte. HAESER geeft tal van aanhalingen uit het boek: „περὶ νούσων", waaruit met zekerheid valt af te leiden, dat reeds de Grieksche geneesheeren in de vierde eeuw vóór Chr.

van de auscultatie gebruik maakten om het empyema te diagnosticeeren: „Wanneer men den patiënt, bij de schouders vasthoudende, heen en weder schudt, hoort men een plassend geruisch als zich etter in de borstkas bevindt". Om den etter te verwijderen en de plaats voor de paracentese vast te stellen, wordt aangeraden, den patiënt te doen plaats nemen op een stevigen stoel en terwijl de helper de armen goed vasthoudt (zegt de schrijver): „gij echter, de schouders schuddende, zult hooren, aan welke zijde een geruisch ontstaat". Zoo zijn er nog heel wat plaatsen te vinden, waar de succusie-methode vermeld is. Merkwaardig is het, dat men zich volkomen juist rekenschap gaf van dit verschijnsel, zoodat op een andere plaats de raad gegeven wordt. „Indien tengevolge van de dikke consistentie der vloeistof of de groote hoeveelheid etter geen geluid ontstaat, dan snijde men aan die zijde in, waar de zwelling en de pijn het hevigst zijn en dan liefst zoo laag mogelijk, meer naar achteren als naar voren van de zwelling om aan den etter een gemakkelijke afvloeiing te bezorgen". In hetzelfde boek περὶ νούσων is nog het bewijs te vinden, dat ook reutelgeruischen en pleuritisch wrijven voor de diagnose gebruikt werden: „wanneer gij langen tijd het oor tegen de borst aanlegt en hoort, dat het inwendig leeft als azijn" (bedoeld wordt het borrelend geluid bij het koken van azijn). Op een andere plaats staat, dat men bij pijn in de zijde en den rug gepaard aan kortademigheid en hoesten „het hoort knarsen als leder".

LAËNNEC was door zijn studiën over HIPPOCRATES met deze: „auscultation immédiate" bekend en het beluisteren van de geluiden in de borstkas door het oor tegen het ontbloote lichaam te leggen werd geregeld door hem toegepast. Door een toeval is de uitvinding van den stethoscoop tot stand gekomen [1]). LEJUMEAU DE KERGARADEC deelt mede dat hij het volgende uit den mond van LAËNNEC zelf vernomen heeft: Op zekeren dag op het plein van het Louvre wandelende, zag LAËNNEC eenige kinderen met stukken hout spelen, waarvan zij het eene uiteinde tegen het oor hielden, terwijl zij met een naald tegen het andere einde krasten om zich met het hierdoor veroorzaakte geluid te vermaken. Dit spelletje trof hem als een openbaring en toen hij den volgenden dag een jong meisje wilde onderzoeken, maakte hij een rol van stevig in elkander gedraaid papier, zoodanig dat in het midden nog een opening overbleef en beluisterde bij zijn patiënte den hartslag. De stethoscoop was uitgevonden! Later heeft LAËNNEC de papierrol [2]), door een instrument van olijfhout in denzelfden vorm vervangen, waarbij hij nog het eene uiteinde met een stop voorzag. Het instrument was nu een cylinder, 32½ cM. lang en 239 gram wegende. In het *Traité* verhaalt LAËNNEC, dat hij in 1815 zijn methode bij een patiënte met hydrothorax vertoond had, maar dat de eigenlijke houten stethoscoop van een jaar later dateert. Het groote aantal patiënten, dat LAËNNEC in het hospitaal Necker tot zijn beschikking had, was voor hem een uitstekend materiaal voor zijn onderzoekingen, drie jaar later door hem in het bovengenoemde standaardwerk neergelegd.

Later hebben SKODA en anderen de auscultatieleer van LAËNNEC aan een scherpe kritiek onderworpen, maar nog heden ten dage spreekt men van: „souffle", „craquement", „frémissement cataire", „résonnance de pot fêlé" en „egophonie". Het boek van LAËNNEC is verdeeld in drie deelen: het onderzoek van de borst, de ziekten der longen en de ziekten van het circulatie-apparaat. Het bevat de beschrijving van tal van ziektegeschiedenissen, waarbij de tijdens het leven gestelde diagnose na den dood door de lijkopening gecontroleerd is. H. VIERORDT wijst in PUSCHMANN's *Handbuch der Geschichte der Medezin* nog op de scherp gedetailleerde diagnoses, die LAËNNEC maakte, zooals: „Végétations ou rétrécissement cartilagineux de la valvule mitrale, Ossification de la valvule mitrale etc., en dan zegt hij verder: „Die minutiöse Beschreibung und

---

1) Ten onrechte wordt gezegd, dat LAËNNEC zijn instrument eerst gedoopt had met den naam „Pectoriloque". Hij noemde het: „stethoscope" van στῆθος borst en σκοπέω onderzoeken. Om hem te bespotten sprak men van „sonomètre", „cornet médical", „thoraciloque", enz..

2) In het geschiedkundig medisch-pharmaceutisch museum te Amsterdam is nog een exemplaar aanwezig van een papieren stethoscoop.

Auswertung all der Geräuschehen, die bei der einzelnen Lungen- und Brustaffectionen zu beobachten sind-viel Neues ist da hier kaum noch hinzuzufügen gewesen-erregt unsere Bewunderung (bldz. 607 en 608).

Niet alleen, dat LAËNNEC de praktische toepassing zijner methode uitvoerig toelicht, ook de theoretische verklaring van de verschillende geluiden en geruischen is door hem met zorg behandeld. Het vesiculair ademhalingsgeruisch meende hij, dat ontstond door wrijving der lucht tegen den binnenwand der alveolen bij de inspiratorische uitzetting. Ook de overige verschijnselen heeft hij theoretisch trachten te verklaren en hij deed dit op een wijze, zoodanig dat nu, na honderd jaar, zijn boek nog veel bevat, dat onveranderd in een hedendaagsch leerboek zou kunnen worden overgenomen.

De toepassing der auscultatie werd uitgebreid en nog tijdens het leven van LAËNNEC beluisterde zijn vriend LEJUMEAU DE KERGARADEC in 1882 de foetale harttonen en stelde LISFRANC de crepitatie bij beenbreuken met de hoorbuis van LAËNNEC vast [1]).

LAËNNEC is te Kerlouarnec gestorven, waarheen hij zich den 13den Februari 1825 begeven had om herstel van zijn gezondheid te zoeken. Zijn vader had hem daar ontvangen, omringd door de geheele familie en trots op zijn beroemden zoon, hem verwelkomd met een gedicht van acht coupletten (CHEREAU, bldz. 52). Eenige jaren tevoren had de frissche en gezonde lucht van Bretagne een tijdelijke beterschap geschonken, dit maal mocht het niet meer baten en den 13den Augustus 1826 stierf LAËNNEC aan de ziekte, aan welker bestudeering hij zijn leven gewijd had; BROUSSAIS stierf 12 jaar later aan een ingewandsaandoening die, voor hem een onderwerp van ernstige studie geweest was.

Evenals HARVEY na de bekendmaking van zijn ondekking verguizing en spot te verduren had, vond ook de uitvinder der auscultatie niet terstond instemming. Een der eersten, die zich over de nieuwe methode van onderzoek gunstig uitliet, was JOHNSONUS in zijn *Treatise on derangements of the liver, internal organs and nervous systems*, London, 1820. JOHN FORBES in Londen en WILLIAM STOKES in Dublin gaven in 1824 en 1835 verhandelingen over den stethoscoop in het licht en vermeldden daarin de door hen genomen proefnemingen gecontroleerd door lijkopeningsverslagen [2]).

Dat hier te lande de auscultatie met belangstelling vernomen en reeds spoedig na het verschijnen van het *Traité* beoefend werd, blijkt uit een geschrift van H. S. HYMANS te Rotterdam. In een boek, door hem in 1822 te Rotterdam uitgegeven, komt de volgende zinsnede voor: „LAËNNEC.... voor wiens opgegevene kenmerken ik menig bewijs in de eigene ondervinding gevonden heb, en dus, wat derzelver algemeene juist- en nauwkeurigheid aanbelangt, borg kan blijven, etc." (HIJMANS, bladz. 100). Het volgende jaar, den 11den Juni 1823, promoveerde te Utrecht HERMANUS CHRISTIANUS VAN HALL, op een proefschrift: „De Stethoscopii in morbis pectoris usu". Als promotor staat N. C. DE FREMERY vermeld en in de voorrede deelt de schrijver mede, dat hem door VAN ONSENOORT en BECKER ruimschoots gelegenheid gegeven was om in het militair hospitaal te Utrecht de patiënten met den stethoscoop te onderzoeken, dat hij daarbij geholpen was door A. PONTA, militairarts, die eveneens dit instrument reeds gebruikte en zijn waarnemingen welwillend beschikbaar gesteld had. VAN HALL bespreekt o. a. de vraag of het instrument ook in de particuliere praxis gebruikt zou kunnen worden en bevestigt die, hoewel het ziekenhuis zich beter hiertoe leent. De uitvinding van LAËNNEC noemt hij een: „donum egregium humanitate"! (bldz. 165).

Hoewel KERGARADEC in 1822 zijn werk over de auscultatie geschreven heeft en ook te Parijs uitgaf, vond LAËNNEC in zijn vaderland de minste instemming, wat vooral te wijten is aan de heftige kritriek van BROUSSAIS, die hem en zijn aanhangers voor

---

1) LEJUMEAU DE KERGARADEC, Mémoire sur l'auscultation, appliquée à l'étude de la grossesse. Paris. 1822. J. LISFRANC, Mémoire sur de nouvelles applications du stéthoscope. Paris, 1823.

2) J. FORBES, *Original cases, with dissections and observations, illustrating the stethoscope and percussion in the diagnosis of the diseases of the chest.* Lond. 1824. W. STOKES, *Introduction to the use of the stethoscope.* Edinb. 1825.

„cylindromanes" uitschold. Toch kon LAËNNEC in den tweeden druk van het *Traité* op het feit wijzen, dat meer dan 300 jonge artsen uit alle landen van Europa naar Parijs gekomen waren om persoonlijk zich op de hoogte te stellen van de „Observations stéthoscopiques" [1]).

Het werk van LAËNNEC is in 1822 ook in het Duitsch vertaald, maar zijn methode vond pas later in Duitschland en Oostenrijk meer algemeen ingang, nadat SKODA in 1839 zijn: „Abhandlungen über Perkussion und Auscultation" geschreven had. Dat de auscultatie, ook na het werk van SKODA in Oostenrijk met het boek van LAËNNEC vereenzelvigd werd, blijkt uit een klein boekje over percussie en auscultatie, in 1860 te Weenen uitgegeven onder den titil: „LAËNNEC in der Westentasche"!

Van HARVEY's ontdekking kan men zeggen, dat zij reeds lang was voorbereid, zoodat er slechts gewacht werd op een genie om de wetenschap te verrijken; van LAËNNEC, dat hij den wensch van CORSIVART heeft vervuld [2]), van een doode pathologie een levende wetenschap gemaakt heeft en door zijn physisch onderzoek zetel, aard en voortgang der ziekte bepalende, de stichter der wetenschappelijke kliniek is geworden.

LAËNNEC leefde in een tijd, toen BICHAT zijn werken geschreven had, HALLER en HUNTER de physiologie hervormd hadden en CORSIVART de percussie van AUENBRUGGER in eere hersteld en uitgebreid had. Zoo vond hij in het werk van zijn onmiddellijke voorgangers het noodige materiaal bijeen voor zijn werk, materiaal, dat slechts wachtte op een man als LAËNNEC.

Na honderd jaar heeft de kritiek en het voortgezet onderzoek bijkans alles van het oorspronkelijk werk overgelaten, zoodat wij met gerustheid kunnen zeggen, het jaar 1819 beteekent een mijlpaal in ons geneeskundig weten.

---

1) Om nog een staaltje te geven, hoe zijn collega's het nieuwe instrument beschreven, diene het volgende: Toen madame DE STAËL ernstig ziek zijnde, tal van geneesheeren uit Erankrijk en Zwitserland aan haar ziekbed geroepen had en er geen diagnose te stellen was, werd LAËNNEC in concult geroepen. Een der aanwezige dokters, PORTAL, de lijfarts van madame DE STAËL heeft een relaas van de ziekte en den dood van deze beroemde vrouw gegeven, waarin hij het consult met LAËNNEC op de volgende wijze beschrijft: „Un autre médecin consulté, bien connu, crut reconnaître un commencement d'hydrothorax et même entendre dans cette cavité une espèce d'ondulation, moyennant un cornet de papier, dont il posa la base sur une partie du thorax et dont il introduisit la pointe dans l'une de ses oreilles" (CHEVREAU, bldz. 62).

2) CORVISART schreef in zijn werk over de hartziekten, dat MORGAGNI, hoeveel hij ook gedaan had voor de pathologische anatomie, daarmede de diagnose niets gebaat had en in een noot staat er: „Dans un des mémoires que j'ai lus anciennement à l'institut j'avais émis l'idée d'un ouvrage analogue mais en sens inverse pourtant à celui de MORGAGNI"; il aurait eu pour titre: „De sedibus et causis morborum per signa diagnostica investigatis et per anatomem confirmatis". Mais pour un tel ouvrage il foudrait au moins un autre MORGAGNI (HUDSON, bldz. 205).

LITERATUUR.

H. HAESER, *Lehrbuch der Geschichte der Medicin*, 1881; TH. PUSCHMANN, *Handbuch der Geschichte der Medizin*, 1903; M. HUSSON, Rapport sur la convenance de placer le buste de LAËNNEC dans la salle des séances de l'Académie. In: *Mémoires de l'Académie royale de Médecine.* Tom. 7, 1838; M. PARISET, Éloge de M. LAËNNEC, In: *Mémoires de l'Académie royale de Médecine.* Tom. 8, 1840; A. TOULMOUCHE, Souvenirs relatifs a LAËNNEC. In: *Archives générales de Médecine*, 1875, vol: I; A. HUDSON, LAËNNEC. His labours. and their influence in medecine. In: *The British medical journnl*, 1879, Vol. II, en in: *The Medical Times and Gazette*, 1879, Vol. II; *Notice* sur M. RÉNÉ THÉOPHILE LAËNNEC, etc. In: *Archives générales de Médecine*, 1827, bldz. 620; *Éloge* de R. TH. H. LAËNNEC. In: *Histoire des membres de l'Académie royale de Médecine*, Tom. II. 1850. bldz. 240; A. CHEREAU, LAËNNEC. In: *Archives générales de Médecine*, 1879, bldz. 51; H. C. V. HALL. *Dissertatio medica inauguralis de Stethoscopii in morbis pectoris usu.* Utrecht, 1823; H. S. HYMANS, *Verhandelingen uit het gebied der Genees- en Heelkunde.* Rotterdam, 1822; H. A. SCHREUDER, *Proeve over den staat der Geneeskundige Wetenschappen in Frankrijk*, Rotterdam, 1839; L. MAILLOT, *Histoire de la Percussion.* Paris, 1852; H. EICHHORST, *Handbuch der speciellen Pathologie und Therapie*, 1887. dl. II; P. GUTTMANN, *Lehrbuch der Klinischen Untersuchungsmethoden.* 1886; R. TH. H. LAËNNEC, *Traité de l'auscultation médiate et des maladies des poumons et du coeur.* Paris, 1837, 4de editie; A. ROUXEAU, *Laënnec avant 1806*, 1912.

Gorinchem, Juni 1919. J. G. DE LINT.